

תורה אור

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

פרשת:

נח

דיבור המתחיל:

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"

דף ח' ע"ב

בכל ענייני הקונטרס ולהרשמה: Talmideiharav@gmail.com

כל הזכויות שמורות, אין לעשות שימוש בחומרים ללא קבלת רשות

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

הפרשה שאנחנו עוסקים בה היא פרשת נח, אבל הכתוב שעליו המאמר נסוב הוא: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו" (שיר השירים ח, ז). הנה מים רבים, מה הכוונה שמים רבים לא יוכלו לכבות? מים רבים הם כל טרדות הפרנסה והמחשבות שבענייני עולם הזה, אלו נקראים מים רבים. יש דאגות, טרדות, עסקים, עניינים, צרות, אפשר להמשיך הלאה והלאה ברשימה; כל זה זה מים רבים. ועם כל זאת, למרות שיש כל כך הרבה מים רבים, עם כל זה לא יוכלו לכבות את האהבה, שהוא בחינת האהבה המוסתרת שיש בכל נפש מישראל, בטבע, מבחינת נפש האלוקית, למרות שיש מים רבים, הם לא יוכלו לכבות את האהבה. איזו אהבה? האהבה המוסתרת שיש בכל נפש ישראל בטבעה. על זה מדבר המאמר הזה בכמה צורות ופנים, יש דרכים שונות ועניינים שונים בעניין של אהבה. יש אהבה מסותרת; בכל נפש מישראל בעצם מהותה, בעצם היותה, יש אהבה לה, והיא נקראת אהבה מסותרת משום שהיא לא גלויה ולא פעילה בכל נפש באותה דרגה ובאותו מצב. כלומר, יש הרגשה של האהבה - שהיא אהבה גלויה, ויש אהבה מסותרת שהיא נמצאת בתוך הנפש. וכמו שהוא מסביר, היא לא קשורה למעלת נפש מסוימת, אלא היא קשורה במהות הנפש מישראל. היא לא קשורה בזה שהנפש הזאת היא של אדם גדול יותר או אדם צדיק יותר, אלא מעצם זה שיש לו נשמה של אדם מישראל - יש לו אהבה מסותרת. האהבה יכולה להיות כל כך מסותרת, כך שלא רק שאחרים אינם יודעים עליה - אלא שגם הוא בעצמו אינו יודע עליה. ואפילו יכול להיות שהוא גם מאלה שמכחישים, והוא בכלל לא מודה שיש דבר כזה בתוך המציאות, ואף על פי כן יש אהבה כזו שהיא נמצאת בכל נפש מישראל, שטבעה לעלות ולהכלל תמיד למעלה כשלהבת העולה מאליה. כמו שהאש בטבעה, בתולדתה, במהותה שואפת כלפי מעלה, כך הנפש מישראל שואפת להידבק בקב"ה.

כמו שכתוב לעיל מיניה, כמו שכתוב קודם, לפני הכתוב הזה: "רשפיה רשפי אש שלהבת יה", שהיא בחינת שלהבת הבאה מאליה, שהיא הנפש האלוקית. זוהי השלהבת שבאה מלמעלה במתנת שמיים. היא לא עבודתו של האדם, היא לא פרי המחשבה וההתבוננות, לא פרי המאמץ האנושי שהגיע לאיזו דרגה, אלא היא שלהבת הבאה מאליה, דבר שפורץ ומתפרץ מעצמו.

שקודם התלבשותה בגוף הגשמי הייתה נהנית מזיו השכינה, ואז הייתה מיוחדת בתכלית הייחוד באינסוף ברוך הוא. ולזאת, גם אחר התלבשותה בגוף הגשמי - ולא רק בגוף הגשמי אלא - לעסוק בעניינים גשמיים, שהם הנקראים מים רבים - עם כל זאת לא יוכלו לכבותה מלהיות תמיד בבחינת אהבה ותשוקה נפלאה, לעלות וליכלל למעלה. אף על פי שיש מים רבים, מכל מקום המים הרבים הללו אינם יכולים לכבות את האהבה, משום שהאהבה הזו תלויה בנפש. כיוון שהנפש הייתה קשורה בשורשה, במהותה, בקדוש ברוך הוא, משום כך המים הרבים אינם יכולים לכבות את האהבה הזאת, מפני שהיא שייכת לעצם מהותה של הנשמה האלוקית. הנשמה האלוקית רק הופרדה מן הקב"ה, היא הוכנסה בתוך גוף גשמי, ועכשיו היא נמצאת בתוך המים הרבים ששוטפים אותה מכל צד ופינה, ואף על פי שיש פה משהו שנקרא אש כזו, בכל זאת המים הרבים אינם יכולים לכבות אותה.

עכשיו הוא מוסיף מעבר לזו, וזו בעצם תמצית המאמר: ואדרבה, על ידי התלבשותה בתוך מים רבים הנ"ל, יכולה להגיע למדרגה היותר גבוהה מקודם שירדה לעולם הזה, כאשר יתבאר. לא רק שהמים הרבים לא יוכלו לכבות את האהבה, אלא שיותר מזה - הנפש הזו שנמצאת בתוך המים הרבים יכולה להגיע למדרגה שלא הייתה לפני שהגיעה לעולם הזה. המים הרבים הללו לא רק שאינם מכבים את האהבה, אלא יש צד מסוים שהם גם מעלים אותה לדרגה גבוהה יותר.

והנה, בחינת מים רבים הנ"ל נקראים מי נח - מבול. אלו המים הרבים, מבול ששוטף. וכמו שכתוב, "אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ, כן נשבעתי מקצוף עלייך ומגעור בך" (ישעיהו נד, ט). הוא נכנס פה לצד שהוא לא נוגע בו, אבל הוא נמצא ברקע; הכינוי למבול "מי נח" הוא לכאורה עוול לנח, מה אשם נח שיקראו למבול על שמו? הרי לכאורה נח הוא הצדיק היחיד, ומדוע קוראים למים הללו מי נח? ויותר מזה, המבול נתפס לא רק באופן חד צדדי, אלא באופן דו צדדי, כמו שידובר בהמשך. המבול הוא מצד אחד פורענות, אבל מצד שני יש במבול צד שהוא מי נח. המבול הוא סיום של דבר, הוא השלמה של דברים, והוא – לפי דרכו – גם תיקון של דברים.

כי הנה, נח, עניינו של נח הוא נייחא דרוחא, מנוחת הנפש. שהוא בחינת שביתה כאדם השוכנת ממלאכתו. זה נקרא לנוח. וכמו שכתוב, "וישבות ביום השביעי", ותרגומו: "ונח ביומא שביעא". נח משמעו שביתה, ושביתה משמעה מנוחה. אם כן, נח הוא בצד הזה העניין של המנוחה יותר מאשר הפסקה של עבודה, אלא התפיסה של מנוחה, ובכלל זה גם מה שנמצא בתוך השפה העברית – העניין של נחת. נח קשור למנוחה, לנחת, לנחמה, כל אלה. ומה שכתוב "נח נח" שתי פעמים, כמו בתחילת פרשת נח: "אלה תולדות נח, נח איש צדיק", שתי פעמים הן נייחא דעילאי ונייחא דתתאי, מנוחה של מעלה ומנוחה של מטה, שהוא בחינת שבת תתאה ושבת עלאה. שבת תתאה היא השבת שיש לנו, שבת עלאה - שיהיה לעתיד, שהיא נקראת יום שכולו שבת; מה שאין כן שבת תתאה שהוא אינו יום שכולו שבת, כאשר יתבאר. נכון שיש לנו שבת, אבל השבת הזו היא שבת תתאה, ורק לעתיד לבוא יהיה יום שכולו שבת. במובן הזה, השבת שלנו היא רק שבת למחצה, היא לא שבת גמורה; במובן מסוים השבת שלנו היא יותר שבת בפוטנציה מאשר שבת בפועל. השבת שלנו היא אפשרות של שבת; רק השבת שלעתידי לבוא היא שבת שלמה. אנחנו מדברים בשבת למשל על עליית העולמות, על תשובת העולמות, על חזרתם למקורם הראשון; כל אלה - החזרה והעלייה וההתעלות של העולמות - נמצאים עכשיו בשבת תתאה, שלא בשלמות. רק בשבת עלאה הם יגיעו לשלמות הגמורה שלהם.

עכשיו הוא מגיע למבול. כי הנה לכאורה, אינו מוכן עניין המבול, לשם מה צריך המבול? שאם היה רק להעביר ולשחת האנשים החוטאים, למה הוצרך לבחינת רעש גדול כזה? למה צריך לעשות מהומה גדולה כל כך כמו מבול כדי להשחית את החוטאים? הלא ברגע אחד היה ביכולת ה' להעבירם אף בלא המבול! כמו שרואים במכות מצרים ובדברים אחרים, יכול עולם שלם למות בלי מבול. המבול הוא עסק מסובך מאוד, מכאניזם מסובך, עניין מסובך, וזה לוקח שנה שלמה. לשם מה צריך מבול? זה נראה תהליך מורכב מדי כדי להרוג כך וכך מליונים של אנשים שנמצאים בתוך העולם.

אך באמת היה המבול בא לטהר את הארץ. בנוסף לצד שהוא משמיד את החוטאים, המבול שוטף את העולם, הוא בא לטהר את העולם, ולשם טהרת העולם צריך מבול. שנאמר "כי מלאה הארץ חמס", ונתקלקלה מאוד, והיה נצרך לטהרה. ולזאת בא המבול דווקא, שהוא בחינת מים, בכדי לטהר את הטמאים. יוצא שזה כמו שיש בן אדם טמא, הוא נכנס למקווה, כשיש כלי טמא, מכניסים אותו למקווה; כשיש עולם טמא, אז הקב"ה מכניס את כל העולם למקווה, והוא מטביל אותו ככה כדי לטהר אותו. שהוא כדוגמת המקווה ארבעים סאה, שהיא מטהרת את הטמא, כמו כן היה המבול בא בכדי לטהר את כל הארץ. וכמו שכתוב, "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם". העניין הזה של המבול הוא טהרת הארץ, טהרת העולם.

בספר יחזקאל (כב, כד) יש פסוק על ארץ ישראל, שהיא "ארץ לא מטהרה היא לא גשמה ביום זעם". מכאן למדו שבארץ ישראל לא היה מבול, ולכן הוא אומר שארץ ישראל היא ארץ לא מטהרה - שאר העולם נטהר במבול וארץ ישראל לא עברה את טהרת המבול. יש את צד הכיליון של המבול – שהוא

עניין שיכול להיות ברגע, יכול להיות ביום אחד. המבול כמבול, היה ארבעים יום וארבעים לילה שזה רומז לארבעים סאה של המקווה, ארבעים יום וארבעים לילה הם באים לטהר את העולם. מלאה הארץ חמס, נשחתה הארץ, העולם נעשה מלוכלך מקצה לקצה, השחית כל בשר את דרכו על הארץ, וכדי לתקן ולנקות את העולם צריכים לשטוף אותו במים. ולזאת נקראים מי נח, שנעשה מזה נייחא דרוחא. מי המבול נקראים מי נח מפני שהם מי מנוחה. מעבר לצד הכיליון, יש במבול צד של היטהרות. אחרי המבול יש שוב עולם נקי.

והנה, שעבוד הפרנסה נקרא גם כן "מי נח". השעבוד הוא פרנסתו של האדם, וכל הדאגות הכרוכות והמלוות את מה שנקרא חיים נורמליים. יש דבר מעניין, זה כנראה כשרון אנושי – שכמות הדאגות כנראה לא פוחתת; היא לא תלויה ביוקר המחיה, אלא היא בנויה בצורה כזו שיש דאגות של עניים מרודים, ויש דאגות של בינוניים ויש דאגות של עשירים, אבל לכולם יש סוג של דאגות, דאגות שהן צרות החיים בתוך המציאות, שעבוד הפרנסה. וכמאמר חז"ל, **שבחר לו אברהם אבינו שעבוד נגד גיהנום**. כתוב שנתנו לאברהם אבינו ברירה: או שבניו ילכו לגיהנום או שילכו לשעבוד, והוא הסכים לקבל את השעבוד במקום הגיהנום, זה מה שהוא לקח. מה שהוא רוצה לומר הוא שזה סוג כזה של גיהנום קטן; הרי לא נותנים לבן אדם לבחור בין שני דברים לא שווים, אלא במקום שנותנים לבן אדם גיהנום בבת אחת לשנים עשר חודש, נותנים לו את זה במשך שבעים שנה, אבל הכמות לעומת האיכות צריכה להיות באותו משקל.

מה העניין של שעבוד נגד גיהנום? **שכמו שאי אפשר להנשמה לבוא בגן עדן, להנות מזיו השכינה, עד שתד קודם לכן בגיהנום**. הגיהנום משמש לאותה מטרה כמו שאנחנו מדברים על המהות של העונש לא כאמצעי של פורענות, לא כאמצעי ענישה או אמצעי נקמה, אלא כאמצעי של היטהרות. מלבד במקרים בודדים, אין הנפש יכולה להגיע לגן עדן אלא אם כן היא עוברת קודם דרך הגיהנום. לפני שהנפש יכולה להגיע לגן עדן צריכים לנקות אותה. אז היא עוברת דרך הגיהנום, וזה תלוי כמה היא הייתה מלוכלכת – כמו בכל כביסה, ככל שהדבר יותר מלוכלך הוא צריך יותר עבודה לניקוי. יש דבר שצריך לכבס אותו רגע אחד, ויש דברים שצריך לכבס אותם שנים עשר חודש, וזה אולי יועיל לעשות את זה נקי כמו שהיה קודם.

וכמו שאמרו גבי אחר, מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי, מדובר על אלישע בן אבויה - אחר, שתלמידו ביקש שירד קודם לגיהנום, כדי שיוכל להגיע לעולם הבא. בהתחלה הוא היה כאילו תלוי ועומד, הוא לא נידון. הוא לא הולך לגיהנום מפני שהוא היה מלא תורה, והוא לא הולך לגן עדן מפני שהוא היה מלא עבירות, אז משאירים אותו תלוי ועומד. לכן הוא לא יכול להגיע לתיקון, אלא אם כן הוא יעבור דרך הגיהנום. הגיהנום הוא המעבר ההכרחי שהנפש עוברת. חוץ מאדם שעליו אומרים שהוא מזומן לחיי העולם הבא, במובן הזה שהוא כאילו עובר ישר את הדרך; ולכן אומרים על הרוגי מלכות שהם מזומנים לחיי העולם הבא, זה משום שהאיש הזה עבר את הייסורים האלו בחייו, ולכן הוא לא צריך לעבור את כל המעבר הזה של ההיטהרות בגיהנום. כל אדם עובר את התהליך הזה, ברב או במעט.

מנהג ישראל שאומרים קדיש אחד עשר חודש, ולא אומרים שנים עשר חודש על ההורים מפני שזה נחשב שעושים אותם לרשעים יותר מדי. כתוב שמשפט רשעים בגיהנום הוא שנים עשר חודש, אז מורידים לכל בן אדם חודש אחד של מחשבה טובה. אבל בסך הכל ההנחה היא שבן אדם עובר אחד עשר חודש של מירוק. יש סיפור מפורסם שסיפרו על הב"ח, רבי יואל סירקיש שכתב ספר הב"ח, וגם

הוא ככל אדם היה צריך להיות קודם בגיהנום, אז ארבעים יום קודם ציננו את הגיהנום כדי שהוא יוכל לעבור ולא יכווה יותר מדי.

התמצית היא שהמעבר דרך הגיהנום הוא מעבר של טהרה, שהוא הכרחי לא מבחינת העונש, אלא הוא הכרחי כדי שהאדם יוכל לעבור לדרגה גבוהה יותר. אין אדם יכול לעבור לדרגה גבוהה עד שהוא נטהר. ובצד אחר, ההסבר בעניין הזה באופן יותר פנימי: כדי שהנפש תעבור לשלב אחר, למצב אחר, יש עליה חובה לשכוח את המציאות של העולם שלנו. אני לא יכול להיות במקום אחר, במציאות אחרת, כאשר אני קשור למציאות של העולם הזה.

אם נביא רק דוגמה קטנה, אנשים רבים נתקלים בה: כאשר אדם למשל צריך לעבור משפה לשפה. אחת הבעיות היא לא רק ללמוד שפה חדשה, אלא לא לחשוב בשפה הקודמת. ככל שאדם קשור יותר בשפה הקודמת, הוא מושך אותה אחריו גם כשהוא מדבר שפה אחרת. זה מאוד בולט כשאנשים יודעים שתי שפות קרובות, ואז הם גוררים אחריהם את אידיומטיקה, את הבעיות, אל עבר השפה השנייה. משום שהבעיה היא במובן מסוים בעיית השכחה, ולא בעיית הזיכרון, וזה אגב אחד היתרונות של ילדים בלימוד של שפות. העובדה שיש לי מבנה מסוים שאני בונה במשפט, שאני חושב בו, היא זו שמפריעה לי אחר כך לקלוט שפה חדשה. יש דבר שניכר לעין: אדם לומד שפה זרה ועדיין יש לו מבטא זר. והסיבה היא, שהוא עדיין לומד את המילים של השפה החדשה, אבל את הגיית האותיות והתנועות – את זה הוא לא למד לשכוח. לכן הוא מושך אחריו את המבנה של השפה הקודמת, הוא מושך את המבנה הלשוני. את אותו אופן שבו השפה הקודם הייתה מבוטאת, הוא מושך אל השפה החדשה. הבעיה לגבי הנפש היא שהנפש צריכה לעבור לסוג אחר של קיום, אבל היא חיה בתוך העולם הזה, ובתוך העולם הזה היא קלטה את המושגים, למדה את שפת החיים של העולם הזה. כדי שהנפש תוכל לעבור לסוג חדש של חוויה, היא צריכה לעבור שינוי דרסטי, לשכוח את כל מה שהיה קודם לכן. ואם היא לא שוכחת את מה שהיה קודם לכן, היא לא יכולה להיכנס לעולם החדש; העולם החדש לא יהיה העולם של גן עדן, אלא הוא יהיה עולם מבובל של דברים שבאים משני עולמות כאחד. וזהו העניין שהנשמה יורדת לגיהנום כדי להיטהר ממה שדבק בה מן העולם הזה, כדי שהיא תוכל להיכנס לגן עדן.

וגם לטבול בנהר דינור, כמו שכתוב במקום אחר. כדי לעבור גם מגן עדן אחד לגן עדן שני - מגן עדן תחתון לגן עדן עליון - הנשמה צריכה לטבול קודם בנהר דינור, נהר של אש. משום שגן העדן הקודם מפריע לגן העדן החדש. אחרי גן עדן הנשמה טובלת בנהר דינור, כדי שהיא תוכל להיכנס לשלב אחר. המצב החדש צריך שינוי וטיהור, לא מִחֻטָּא. הטבילה הזאת - למרות שהיא טבילה של אש - היא טבילה שהתמצית שלה, הנקודה הבסיסית שלה, היא היטהרות לקראת קבלה של דברים חדשים. למעשה, בעיית הנפש לגבי גן עדן היא כמו בעיה של לכתוב על נייר כתוב - כל הכתב הישן צועק דרך האותיות החדשות. הבעיה היא למחוק את כל מה שהיה קודם לכן, למחוק אותו בשלמות, כדי שעל ידי זה יוכל להיבנות בניין חדש של מציאות - זהו גיהנום.

כמו כן, על ידי שעבוד יכולים לעלות למעלה מעלה למדרגה היותר גבוהה. אברהם אבינו בחר את השעבוד במקום הגיהנום, מפני שעל ידי שעבוד הפרנסה - שעבוד הצרות, אפשר להגיע לאותו הדבר כמו שאפשר להגיע דרך הגיהנום, כלומר לסוג מסוים של עלייה והטהרות.

עכשיו הוא מסביר קצת: **והנה, שעבוד, אין הפירוש מה שיש עלינו עתה מלך ושנוטל מאתנו מס.** לאנשים נראה שהשעבוד הוא שהם נמצאים בגלות, יש מלך, לוקחים מיסים – זה שעבוד; מפני שגם בזמן בית המקדש היה עלינו מלך ישראל. מה זה נקרא שעבוד? שעבוד איננו מבוסס על העניין הזה

שיש רשות, שיש שלטון, משום ששלטון שייך אפילו בזמנים הטובים, מלך תמיד היה. ולגבי מס - המס היה ביותר – כידוע שחלק עשירי היה צריך כל אחד ליתן. (צריך לזכור שזה נכתב לפני בערך מאתיים שנה, במדינה מפגרת, שהם חשבו שמס של עשרה אחוזים זו שערורייה מעין כמוה, שאי אפשר לשאת בדבר כזה, הם לא הכירו מה שנקרא פרוגרס, הם לא ידעו שהעולם הולך ומתקדם. רק שיהיה מושג: יושב יהודי ברוסיה הצארית, יושב שם באיזו עיירה קטנה, ואומר שהמיסים שהיו משלמים בארץ ישראל, של עשרה אחוזים, הם יותר גבוהים ממה שאנחנו משלמים... אבל זה סיפור לעצמו).

אלא, הוא מסביר מהו העניין הזה של השעבוד, שהוא לא בזה שיש חובות והתחייבות אלא הכוונה היא שבזמן שבית המקדש היה קיים היה נמשך ברכה והשפעה עצומה, עד שארץ ישראל הייתה ארץ זבת חלב ודבש, שלא על פי הטבע כלל. כמו שכתוב בגמרא בסוף מסכת כתובות, שיש שם שני דפים של סיפורים על ברכת הארץ, ולא היה כלל דאגות וטרדת הפרנסה. השעבוד איננו בזה שהאדם משלם מיסים, השעבוד איננו בזה שיש רשות, ויש שלטון, ויש משטר; אלא השעבוד הוא בזה שיש דאגות פרנסה, שיש טרדת פרנסה. השעבוד איננו בנוי רק על המבנה של הנתינה האובייקטיבית, אלא על חוסר הוודאות, על הדאגה המתמדת, על חוסר הביטחון – זה עושה את השעבוד. השעבוד הוא החיים הלא בטוחים, המציאות הלא בטוחה; לא שיעור המס שהאדם משלם כמו השיעור כמה נשאר אחרי המיסים. למעשה, העונש הוא של מבנה חיים שלם - השעבוד, הדאגות, הטרדה.

ועתה, יש לכל אחד ואחד יגיעות וטרדת הפרנסה, לעסוק בענייני עולם הזה הגשמי. לא שבזמן בית המקדש לא הייתה לבני אדם עבודה או שאנשים לא שילמו מיסים, אלא שהדאגה והטרדה לגבי הפרנסה היא זו שעושה את השעבוד. זה מה שנקרא השעבוד שבגלות, הוא שעבוד של הדאגה המתמדת, הטרדה המתמדת, חוסר הביטחון המתמיד, זה נקרא שעבוד. זה נקרא מי נח - העניין הזה שראשו של אדם מונח בתוך הדאגות שלו. הוא מסביר שהעבודה שאדם צריך לחשוב על זה ושזה מעסיק אותו, זה לא נותן לו מנוחה – זהו העניין שנקרא שעבוד. שורש השעבוד הוא הדאגה, לא המעשה, לא המחוייבות, אלא העולם של הדאגה. ההגדרה של טרדה היא המצב שאינני בטוח שמהו יקרה, לזה קוראים "אני מוטרד". ייתכן שאינני יכול לעשות שום דבר, אבל בגלל שאני מוטרד אני גם לא יכול לעשות שום דבר אחר. כמו שקורה לאנשים, שעומדים מול איזשהו דבר ומתוך כך הם כבר לא יכול לעשות שום דבר; כל אחד עם האופי שלו והעניין שלו - יש אנשים שמוטרדים ככה בנסיעה, יש אנשים שמוטרדים ככה מסכנה, יש אנשים שמוטרדים מסיבה אחרת. בעצם אינני יכול לעשות שום דבר, בין שאדאג ובין שלא אדאג התוצאות תהיינה אותן התוצאות; אבל אינני יכול שלא לדאוג.

סיפרו פעם על הרבי מצאנז, שהיה בנעוריו עני מרוד, ואשתו הייתה טורחת הרבה עם הפרנסה. הוא היה רב וזו הייתה עיירה קטנה, והיא הייתה מנסה איכשהו להוסיף משהו לפרנסה, ושניהם יחד היו רעבים למדי. יום אחד היא אומרת: אני לא יכולה שכל הזמן אני דואגת ומוטרדת, ואתה – שום דבר! ואז הוא אמר לה דבר שהוא בוודאי מליצה יפה ולא רק מליצה: את יודעת למה אביך לקח אותי לחתן? הוא לקח אותי לחתן מפני שהייתי עילוי; מה זה עילוי? דבר שבן אדם אחר לומד בשמונה שעות, הוא לומד בחצי שעה. אז אותו דבר, מה שאת דואגת בשמונה שעות אני דואג בשתי דקות, ואחרי זה אני יכול לעשות דברים אחרים.

מה שהוא בעצם אומר הוא שהדבר שבעצם שובר ומפריע לבני אדם הוא לא רק הדאגה שאדם עומד על עשייה ממשית, אלא הטרדה, חוסר הוודאות, חוסר הביטחון, הדבר הזה שהוא צריך לחשוב ולתכנן ולהיות בראש מלא בדברים. אלו הם המים הרבים ששוטפים כל הזמן את החיים, והם שוטפים

אותם לאו דווקא במקום שהם פועלים ודוחקים בפועל; אלא גם במקום שהם לא דוחקים, בן אדם נמצא בתוך המים הרבים הללו, והם כל הזמן מטלטלים אותו.

והוא בחינת מים רבים הנ"ל, שהם נקראים מי נח, שהוא בחינת נייחא דרוחא. המים הללו, המים הרבים הללו, מי המבול, הם בכל זאת נקראים מי נח, כלומר מי מנוחה, נייחא דרוחא, מנוחת הנפש. לפי שעל ידי בחינת מים רבים הנ"ל מתעלית הנשמה למדרגה היותר גבוהה מקודם התלבשותה - דווקא מתוך זה שהיא שוהה במים הרבים. הדימוי של "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה" הוא דימוי פשוט, שממשיך את מה שנאמר קודם; האדם מדומה שם לאש גדולה, והמים הרבים לא יכולים לכבות את האדם. פה יש העתקה והיסט מסוים של המשל; המשל פה הוא שהמים הרבים בעצם פועלים כמו מי המבול על התיבה - הם מרימים את התיבה למעלה. כשלא היה מבול התיבה עומדת על הארץ; כשיש מבול התיבה מתנשאת מעל ההרים. במובן הזה, למרות שמים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, המים הרבים בעצם במובן אחר מרימים אותה, מנשאים אותה, מעלים אותה לדרגה שלא הייתה אפילו קודם לכן.

מדוע? שקודם לכן הייתה הנשמה רק נהנית מזיו השכינה. וכמה שזיו השכינה הוא גדול ויפה, כמאמר חז"ל בפרקי אבות (ד, יז): "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה", עם כל זאת לפני זה כתוב: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא". עם כל כמה שבחיי העולם הבא הנשמה נהנית מזיו השכינה, גם אם אנחנו אוספים את כל חיי העולם הבא, לא רק שעה אחת, שעה מול שעה, אלא אוספים את כל המהות של חיי העולם הבא, שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה גדולה מכל חיי העולם הבא. למה? לפי שהוא בחינת יתרון האור מתוך החושך דווקא. הביטוי הזה לקוח מהפסוק "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" (קהלת ב, יג), וכאן הוא מתפרש: לא היתרון שיש לאור לגבי חושך, אלא יתרון האור שבא מתוך החושך - שמתוך החושך בא ונוצר אור. באותו אופן יש העניין שהיתרון של מה שעושה הנפש בעולם הזה הוא שהיא עושה אור מתוך החושך דווקא.

שהוא בבחינת אתכפייא סטרא אחרא. = הוא כופה את הצד האחר. בעולם הבא אין לנשמה שום פיתוי; אין לה סטרא אחרא, אין לה דאגות, אין לה בעיות. יושבת שם הנשמה ונהנית מזיו השכינה. בעולם הזה, הנשמה נלחמת כל הזמן בצד האחר. ולכל הפחות במעשה טוב היא כופה את הסטרא אחרא; ומעבר לזה, נוצר אתהפכא חשוכא לנהורא = הוא הופך את החושך לאור, וכשהוא הופך את החושך לאור, את המר למתוק, זהו דבר שהוא מעל ומעבר למדרגה של העולם הבא.

שכשעוסק כל היום בעניינים גשמיים, בטרדת הפרנסה, שהם הנקראים חושך, כל היום הוא נמצא בתוך החושך; הוא רץ ומתרוצץ ומתייגע ועמל, בלי זמן ובלי שיעור ובטרדה מתמדת, ומתבונן אחר כך בתפילה. אחרי יום כזה הוא מגיע להתפלל, ומתבונן אחר כך בתפילה איך שאין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמגדל אותו, שמכה אותו ואומר לו גדל (עפ"י בראשית רבה י, ו), שהם המזלות, שהם המשפיעים חיות כל העולם הזה. כל הדברים שבעולם הזה יונקים מן המזל של מעלה שממנו החיות, וכמו שכתוב "וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים" (דברים לג, יד). והמזלות הם מקבלים משבעים שרים, שהם השרים הממונים על המזלות, והשרים מקבלים משמרי אופנים. אנחנו אומרים ששבעים השרים של מעלה - שהם שרי כל העולם - הם מקבלים לא מן האופנים שבמרכבה אלא משמרי האופנים; כאילו, מה שנשאר, כמו שמרים של יין, כך מקבלים השרים את המרבץ - את המשקע של מה שיש בעצם באופנים. והם מקבלים מהמלאכים, וגבוה מעל גבוה, כך דרגה מעל דרגה, עד שכולם מקבלים מבחינת מלכותו יתברך. וכמו שכתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים", לומר,

שמהווה המלכות האלוקית את כל העולמות מאין ליש ממש. והמלכות שמהווה את העולם הוא רק בחינת זיו השכינה בלבד; שאינו אלא בחינת זיו, והארה בלבד לגבי מהותו ועצמותו יתברך כביכול, שהוא בבחינת אינסוף ממש, היה הווה ויהיה, בלי שינוי ממש. וכמאמר: "אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא לאחר שנברא העולם" (ילקוט שמעוני תתל"ו). זאת אומרת שאין שינוי, שבריאת העולם היא כל כך לא ממשית, שעל ידי מציאות העולם לא נשתנה שום דבר בין אתה של קודם שנברא העולם ואתה של אחרי שנברא העולם. זה מה שהאדם צריך להתבונן בתפילה. אחת מכוונות התפילה, היא הכוונה בעניין הזה.

ואחרי התבוננות כל הנ"ל, בעומק הדעת - לא מספיק שהוא לוקח רשימה בספר ומסתכל בה לראות שכתוב שהמזלות מקבלים מהשרים והשרים מהאופנים, והוא עובר על הרשימה הזו, אלא שהוא מתבונן בעניין הזה בעומק הדעת. תמצית ההתבוננות הזו היא תהליך הדרגתי של התבוננות, והתהליך הוא שהמציאות של העולם כאילו מתקלפת קליפה אחר קליפה; במבט הראשון, בהווה הראשונה, אני נמצא בתוך עולם שהוא מאוד מאוד ממשי, מאוד מאוד ריאלי, ומאוד מאוד תוקפני. כשאני מסתכל בתוך העולם הזה ואני רואה שהעולם הזה מקבל חיות מכוחות אחרים, והכוחות האחרים מקבלים מכוחות יותר ויותר מעודנים, עד שלבסוף כל מציאות העולם מטשטשת ונעשית לנקודה אחת אל מול המהות האלוקית, אחרי זה תתעורר נפשו בבחינת אהבה ותשוקה נפלאה, כרשפי אש, לצאת מתוך החושך והעלם הגשמי הזה, ורק לדבקה בו יתברך. אחרי שהוא עובר את השלב הזה של ההתבוננות, כשהוא מקלף את כל הקליפות של המציאות, והוא מגיע אל המצב שבו מה שבאמת נחשב הוא המהות האלוקית שמעבר לכל העולמות. וכמו שכתוב: "מי לי בשמיים ועמך לא חפצתי בארץ", שאחרי הדבר הזה הוא לא יחפוץ כלל לא בגן עדן התחתון ולא בגן עדן העליון שהם רק בחינת זיו והארה בלבד, וכמאמר חז"ל: "צדיקים יושבים ונהנין מזיו השכינה", כי אם לדבקה בו יתברך, ליכלל בבחינת מהותו ועצמותו יתברך. ונקרא בזוהר הקדוש, לאשתאבא בגופא דמלכא, להשאב, להתכלל בגופו של המלך.

ונקראת בחינת אהבה זו שנוצרת בתוך התהליך הזה של ההתבוננות, נקראת בחינת תשובה. שההבדל בין בעל התשובה והצדיק הגמור הוא שעבודת בעל התשובה היא בחילא יתיר, בכוח גדול יותר, והכוח הזה בא מתוך הרגשת הניגוד. מפני שההרגשה של הניגוד נוצרת התעוררות מסוג אחר, ההתעוררות של הצדיק מכיוון שהוא כל הזמן פועל באיזושהי זרימה שקטה, שלווה, אין לו רגעים של התעוררות שנובעת מתוך ההתפרצות הפתאומית של גילוי, של התגלות. והתשובה הזו שבאה בחילא יתיר, היא באה דווקא מתוך החושך, שהיה עוסק רק בעניינים גשמיים והבלי העולם; לפי שיתרון האור הוא מתוך החושך דווקא.

יש את זה שיושב ועוסק כל היום בעניינים רוחניים - כשהוא מגיע לתפילה, התפילה היא בשבילו המשך של תהליך, ובתוך ההמשך הזה יש קטע של התבוננות, אבל בקטע הזה של התבוננות אין שום נקודה של התפרצות, אין בו שום נקודה של התחדשות - הוא כל היום יושב ועוסק בעניינים כאלה. אבל מה קורה לאדם שכל החיים שלו רץ יום שלם מן הבוקר עד הלילה, כל הזמן טרוד בטרדות שלו, והוא לא זוכר לא מי הוא ולא מה קוראים לו ולא מה עושים איתו - הוא לא זוכר שום דבר שבעולם, ואחר כך האיש הזה בא להתפלל ומגיע לנקודה של התבוננות. אז דווקא משום שהוא היה כל כך שקוע בטרדות שלו - ההשתחררות יוצרת את ההתפרצות ששייכת למהות של בעל תשובה, והמהות הזאת היא דווקא מפני שהוא נמצא בחושך. דווקא מפני שהוא נמצא בחושך, הוא יכול להרגיש את יתרון האור מן החושך שאיננו נמצא אצל מי שכל הזמן נמצא באור יחסי. מי שנמצא באור יחסי איננו מרגיש את אותו הדבר. נקודת ההשתחררות שיש לאיש שמוטרד, ושבו בשעבוד של העולם הזה,

שהוא יכול בתוך הגלות שלו להגיע לשחרור, היא דרגה גבוהה ועליונה יותר מכל דרגה, אפילו מהדרגה של הנשמה שנמצאת בגן עדן. הנשמה בגן עדן לא יכולה להרגיש את הדבר הזה; הנשמה בגן עדן אולי מבינה יותר טוב את התיאוריה התיאולוגית, אבל היא לא יכולה להבין את התשוקה שיש, את הרגשת ההתגלות שיש, שכן אדם יכול – אפילו לרגע אחד, דווקא מפני שהוא שקוע כל כך בתוך הטרדות של העולם הזה, דווקא מפני שהוא טובע כל הזמן בתוך ענייני העולם הזה ודאגותיו, שדווקא מתוך כך – יש לו הרגע אחד שבו יש התעוררות שהיא לגמרי ממין אחר.

ונקראת אהבה זו בחינת "בכל מאודך". זו האהבה שנקראת "ואהבת את ה' אלוקיך בכל מאודך", שהוא בלי גבול ממש, שבאה דווקא מן ההיפוך שהוא החושך, וכמו שכתוב במדרש, "טוב – זה מלאך חיים; טוב מאוד – זה מלאך המוות". טוב הוא מלאך החיים, טוב מאוד הוא מלאך המוות. שעל ידי ההיפוך והחושך דווקא, שהוא בחינת נפש הבהמית, יכולים לבוא לבחינת אהבת בכל מאודך שהוא בלי גבול ממש.

באותו אופן שם נאמר, טוב זה יצר טוב, טוב מאוד זה יצר הרע; טוב זה מלאך חיים, טוב מאוד זה מלאך המוות; הוא מסביר, שאת בחינת מאוד אני יכול להשיג דווקא מתוך החושך, מתוך המוות, מתוך הרע. באיזה אופן? שנקודת ההתגברות, ההיחלצות, ההשתחררות שיש דווקא באיש הזה ששקוע כל הזמן בתוך הדאגות שלו, היא נקודה שנמצאת מעל ומעבר למה שיכולה נשמה טהורה לעשות. מפני שהיא לא יכולה להחליץ, היא לא יכולה להגיע לנקודה הזו של המעבר והקפיצה הפתאומית שיש דווקא בנשמה הטרודה. מעין זה יש דבר שהבעל שם טוב היה אומר: הולך לו יהודי ומסתובב בשוק יום שלם, מתרוצץ ולא יודע שום דבר על שום דבר, כל הזמן בהתרוצצות. פתאום הוא נזכר שהגיע זמן מנחה, והוא קופץ לבית כנסת ושומע שאומרים קדושה והוא מצטרף ואומר קדושה, ולא מבין מילה ממה שהוא אומר, וכל שרפי מרום מזדעזעים על כל הברה והברה, מפני שזה קשור לאותה נקודה בעצמה. האיש הזה שמסתובב ומתרוצץ לו יום שלם, הוא כבר לא יודע באיזה מקום הוא נמצא, ופתאום הוא נאנח ונזכר: משהו חסר. הנקודה הזאת היא נקודה שהנשמה שהייתה בגן עדן איננה יכולה להשיג.

מסבירים שמדוע הדרשה הזאת נאמרה בפרשה הזו? משום שהיו הרבה מאוד חסידים שהיו מגיעים אל הרבי בחודש תשרי, והיו כאלה שהיו שוהים בראש השנה ויום הכיפורים, ויש כאלה שהיו שוהים כל החודש כולו, ובפרשת נח היו הולכים הביתה. כמה יכלו אנשים להיות מחוץ לבית? אנשים הלכו הביתה, וכשאנשים הלכו הביתה הייתה לרבים הרגשה שחודש שלם אדם היה בעולם אחר, הוא היה בעולם שכל כולו היה רוחניות; במה הוא עסק? בתורה, במצוות, בקדושה, כל העולם היה רוחני, והעולם היה טוב מאוד. ועכשיו שוב הוא צריך להיזרק לחיים של המציאות, עם העבודה הקשה, עם כל מה שיש שם, עם הדאגות, עם הטרדות. אחר כך הוא עוד מדבר קצת על כך שגם השבת היא לא שבת גמורה. יש חוסר אפשרות של נחת רוח, יש חוסר מנוחה אמיתי בחיים שכל הזמן מציבים שאלות בלי פתרונות. זה מה שהוא קורא לו מי נח; מבול כזה שכל הזמן יש בעיות, בן אדם לא יכול לצאת מכל עולם הבעיות הזה. ואז ההרגשה הזאת היא הרגשה שנעשית חמורה הרבה יותר, ועל זה הוא מדבר; המאמר דווקא בא לדבר על מעלתו של האיש הזה שהוא כל כך דואג, וכל כך טרוד, ואין לו זמן. באמת הוא מתאר כאן חיים של בן אדם שבקושי מסיים להתפלל וישר רץ לעבודה, (ולזה הפרוגרס לא עזר...) לעבודה של ארבע עשרה שעות, חמש עשרה שעות, שש עשרה שעות ליום, ואחרי כל זה הוא לא פתר את הבעיות שלו – לא את הבעיות הכלכליות ולא את בעיות החיים שלו. אז בן אדם נמצא במין מועקה מתמדת שאין לה פתרון, ועל זה הוא אומר שלא רק ש"מים רבים לא יוכלו

לכבות את האהבה", אלא שהוא מתאר – וזה ההמשך של כל המאמר – שיש יכולת מיוחדת בתוך המים הרבים הללו. המים הרבים אמנם אינם מכבים, אבל הם מעמעמים, הם מטלטלים את האהבה הזאת מקצה לקצה, אבל יש לו רגע אחד שיכול להיות בתפילת שחרית או ערבית או בתפילה של שבת, שדווקא מפני שהוא היה עסוק כל כך בענייני העולם הזה – הוא יכול בתוך הרגע הזה למצוא נקודה של שחרור, ולהרגיש את העניין הזה של "מעמקים קראתיך". ממעמקי מצוקת הנפש, מהמעמק של ההרגשה שהוא נמצא כל כך בחושך, מתוך המעמק הזה יוצא שהוא יכול להגיד "מי לי בשמיים ועמך לא חפצתי בארץ". יש לי נקודה שבה דווקא בעולם הזה שאני כל כך קשור בו, שהוא כל כך מחניק אותי, אני יכול להשתחרר ממנו, לצאת ולומר: אני לא רוצה שום דבר, רק את הקב"ה. הנקודה הזו, היא נקודה שנמצאת למעלה מכל דרגה שהנפש יכולה להגיע אליה גם כשהיא בחיי העולם הבא, משום ששם אפשר לכל היותר להגיע ל"בכל לבבך ובכל נפשך", בבחינת טוב – זה מלאך חיים, טוב – זה יצר טוב. אבל את הטוב מאוד שהוא נובע מזה שאדם נחלץ ממלאך המוות, שהוא נחלץ מן העולם ומקשיי העולם – זה יכול להיות רק בתוך העולם הזה. זה בעצם התמצית של כל המאמר הזה; על מעלתם של האנשים העסוקים, על מעלתם של האנשים הטרודים, על מעלתם של אלה שמשוגעים מעבודה, מטרדות, מצרות, אלא שיש להם מפעם לפעם את הנקודה הזו שהיא יכולים מתוך אלה לפנות החוצה את הטרדות.

יש סיפור שסיפרו פעם על חסיד אחד שהיה איש עשיר, אבל כמו כל האנשים זה לא פטר אותו והוא היה טרוד ומוטרד. סיפרו שמישהו פעם הציץ בחלון שלו, זו הייתה כבר שעת לילה, והוא ישב וסיכם את החשבונות של ההכנסות וההוצאות של היום. הוא מכר, קנה, אז הוא יושב ומסכם טורים טורים, ואחר כך הוא יושב, מותח קו ורושם: סך הכל. ואז הוא ראה שהחסיד ההוא נעצר, שקע במחשבה, ובסוף כתב מתחת למספרים: אין עוד מלבדו. כשהוא הגיע לעניין הזה של סך הכל הוא כותב "אין עוד מלבדו". ואת זה, הנשמה בגן עדן לא יכולה לעשות.

עד עכשיו הנושא של המאמר היה "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה", ודובר בעיקר בעניין שהאהבה המהותית הטבעית המצויה בתוך הנפש – אהבת השם, שהיא קשורה בעצם העובדה שנפש האדם היא חלק אלו-ה ממעל, בזה ש"הביאני המלך חדריו" וכיוצא בזה, האהבה הזו איננה טובעת במים הרבים. הוא הסביר מהם המים הרבים; המים הרבים הם הוויות העולם שלנו, הדאגות, הצרות, הפרנסה. המים הרבים, למרות היותם מים רבים, לא יוכלו לכבות את האהבה. יתר על כן – וזו בעצם הנקודה של המאמר – לא זו בלבד שהמים הרבים אינם יכולים לכבות את האהבה, שהרי כפי שהוא אמר האהבה הזו היא מהותית לנפש מישראל, שנפש האדם קשורה בעניין הזה, במהותה בשורשה, אבל מעבר לזה ומעל זה, המים הרבים לא רק שאינם שוטפים את האהבה אלא כאילו האהבה צפה עליהם, האהבה מתרוממת ועולה על ידי המים הרבים. הוא אומר, שהאהבה הזו שבמובן מסוים, באה כתגובה, כמענה, כהמשך לעניין של ההתמודדות עם העולם הגשמי, היא בעצם המהות של תשובה. משום שההבדל בין הצדיק ובעל תשובה הוא שבעל התשובה "משיך ליה בחילא יתיר" = מושך בכוח גדול יותר, בעוצמה גדולה יותר. המאבק של הנפש עם המכשולים שבאים מעצם השכנות עם הגוף ונפש הבהמית, ומעבר לזה – מן המים הרבים, מן העולם של הטרדות ששוטף את המציאות שלנו – המים הרבים הללו הם גורמים להתרוממות ועלייה. וזהו יתרון האור מתוך החושך דווקא; שהאור נעשה ונוצר ונברא דווקא כשהוא יוצא מתוך החושך.

והיינו, שעל ידי ההיפוך והחושך דווקא, שהוא בחינת נפש הבהמית יכולים לבוא לבחינת אהבת "בכל מאודך" שהיא בלי גבול ממש. הוא דיבר על מה שאפשר לכוונות המכניזם של העניין. זאת אומרת, ההתמודדות עם הגוף והנפש הבהמית, מעלה את הנפש האלוקית לדרגה גבוהה יותר ממה שהייתה בה הנשמה או מה שהנשמה יכולה להגיע אליה, כאשר היא נמצאת בגן עדן ונהנית מזיו השכינה. כאן צריך להיכנס ביתר שאת, אל הצד שהוא מעבר למכניזם של העניין. כלומר, אנחנו דיברנו פה על משהו שאפשר לכוונות המכניזם של הריאקציה; יש פה תגובה, אל מול הנפש הבהמית יש ריאקציה של הנפש האלוקית שפועלת ביתר שאת, שלא הייתה יכולה לפעול כשהיא הייתה לבדה. אבל יש משהו מעבר לזה, שהוא מעבר למכניזם של הדברים.

והיינו לפי שבשורשה למעלה מעלה, השורש הראשון, הבסיסי, של הנפש הבהמית הוא גבוה יותר מבחינת נפש האלוקית. הנפש הבהמית בשורשה הראשון, גבוהה יותר מאשר הנפש האלוקית. וכמו שכתוב: "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל" (בראשית לו, לא). אנחנו רואים את כל זה כמו שמבואר בזוהר, כתיאור שהוא מצד אחד תיאור קוסמי של בריאת העולם, ובמובן אחר הוא גם תיאור נשמתי; לפני מלכי ישראל שהוא בחינת הנפש האלוקית, לפניהם יש מלכים של ארץ אדום. זאת אומרת שהמהות של הנפש הבהמית בשורשה הראשון לא רק קודמת מבחינת הזמן. אומרים שאדם נולד עם יצר הרע, ויצר הטוב מגיע בו אחר כך כשהוא מגיע לבר מצווה (לפעמים אני חושב שיש התבגרות מאוחרת, וזה הולך עשרים, שלושים, חמישים שנה אחר כך...) אבל לא רק מבחינה של קדימת הזמן שיש בדבר, אלא יש גם צד אחר, והוא קדימת המעלה; המלכים של ארץ אדום הם לפני מלך לבני ישראל לא רק מבחינת זמן אלא גם מבחינת מעלתם, הם במדרגה גבוהה יותר.

רק שעל ידי שבירת הכלים נפלו מה שקוראים מלכי אדום למטה מטה, כמו שכתוב "וימלוך וימות", "וימלוך וימות"; מפני שכל הרשימה הזו של מלכי אדום, היא רשימה של המלך שמולך ומת, מולך ומת, משום שלמלכים הללו אין קיום, וזהו התיאור של שבירת הכלים של ניפוך ההוויות שאין להן קיום מצד עצמן. יש על העניין של שבירת הכלים ביאור ארוך וגדול, שהמהויות של שבירת הכלים לא יכלו לעמוד בפני עצמן. יש חוסר פרופורציה בין האור והכלי, יש חוסר פרופורציה בין המידות השונות, שבגללן הדברים הללו נופלים, מתמוטטים בשבירת הכלים; וכאשר הם מתמוטטים, הם יורדים למטה מטה עד שהם מגיעים למדרגה שהם מפרנסים את כל הבחינות של עולם הרע בכל הדרגות והעניינים שלו. אבל בשורשם הראשון, הם למעלה מעלה מבחינת נפש האלוקית, כלומר נקודת הבסיס שלהם היא בעצם בדרגה גבוהה יותר. במקומות אחרים היחס הזה מתואר כך: כאשר חומה מתמוטטת, החלקים הגבוהים ביותר של החומה נופלים רחוק יותר וקשה יותר, ונשברים יותר. החלקים הנמוכים יותר נופלים פחות ונשברים פחות. מבחינה זו, דווקא אותם הניצוצות שהגיעו לתחום של הרע הם הניצוצות שבשורשם היו בדרגה גבוהה מאוד, ומשום כך נפלו רחוק כל כך.

ולזאת גם כמו שנפלו למטה יש להם תגבורת על נפש האלוקית, מפני ששורשם הוא מבחינת מלוכה שהוא בחינת התנשאות. מהדברים הללו יוצא שבנפש הבהמית יש מהות שהיא עליונה יותר מאשר בנפש האלוקית. העליונות שלה אמנם איננה מגיעה לידי ביטוי, אבל כאשר אני יכול להשתמש בה, כאשר אני יכול לבנות משהו שהוא שימוש וניצול של הנפש הבהמית, על ידי כך הנפש הבהמית מביאה את הנשמה לדרגה גבוהה יותר. יש כמה משלים בעניין הזה, ואחד מהם – שהוא משל מפורסם – זהו היחס בין הסוס ורוכבו. הסוס בפירוש רץ מהר יותר מאשר אדם; אבל הריצה של הסוס היא מבחינת האדם ריצה חסרת משמעות, או שהיא ריצה של כל מיני דברים להרע. כאשר האיש רוכב על

הסוס, על ידי זה הוא משתמש בכוח שהוא גדול יותר מכוחו הבסיסי של עצמו, ועל ידי זה הוא נעשה גבוה יותר, ועל ידי זה הוא מגיע למרחק שהוא לא היה יכול להגיע אליו ברגליו שלו, וזהו העניין של הנפש האלוקית והנפש הבהמית. ויש את מה שאומרים בשם הבעש"ט שזו הגדרת המשיח – הוא "עני ורוכב על חמור" – הוא עני שיושב על החמור. יש אנשים שהולכים על החמור, ויש אנשים שהחמור רוכב עליהם; אבל האיש שרוכב על החמור זוהי ההגדרה של היחס של העילוי של הבחינה הנמוכה. הוא מסביר שבנפש הבהמית יש מדרגה עליונה, ואחד מסימני העליונות של הנפש הבהמית זה העוצמה שלה. בתוך הנפש הבהמית יש עוצמה אדירה, והעוצמה הזו היא סימן, ואחד השרידים של עליונותה הראשונית. היא דבר שיש בו המון כוח, אלא שהכוח הזה עכשיו שבור, ומשום שהוא שבור הוא לא יכול לשמש; אבל עדיין הדברים הללו הם בעלי עוצמה.

וגם האדם מקבל חיות מבחינת בהמות ומאכלים, ובלעדיהם אינו יכול לחיות. מה שאין כן המאכלים אינם צריכים אל האדם. זה חוזר לאותו עניין: מהו היחס בין האדם לדברים שסובבים אותו? האדם מנצל את כל היצורים האחרים; הוא משתמש בכולם, ולא רק שהוא משתמש בכולם – הוא זקוק לכולם. אין לו קיום אלא על ידי זה שהוא מקבל מהאחרים; מה שאין כן הדברים האחרים אינם זקוקים לאדם, האדם איננו חשוב לקיומם, אבל קיומו של האדם תלוי בהם. יוצא פה שיש בבהמה משהו שהוא ראשוני יותר מאשר המהות של האדם. חז"ל אומרים בלשון אחרת על קדימת הבריאה, שאומרים לו לאדם: יתוש קדמך. הבריאה של האדם היא אחרונה משום שהוא בעצם תלוי בדברים שנבראו לפניו; הוא תלוי בהם מפני שבמהות הם בעלי עוצמה גדולה יותר ולכן הם מפרנסים אותו והוא איננו מפרנס אותם. משום הכוח שבהם הם יכולים לפרנס אותו, והם החלק של אותם הדברים שנפלו בשבירת הכלים רחוק יותר או פחות. וכל זה, מפני שבשורש שורשם למעלה הם גבוהים הרבה מבחינת הנשמות.

עכשיו חוזרים לעניין שלנו. ולזאת, על ידי ירידת והתלבשות נפש האלוקית בנפש הבהמית דווקא. מדובר על עצם תהליך הלידה; הנשמה האלוקית איננה יכולה לתפקד אלא בתוך התווך של הנפש הבהמית, ובתוך הגוף. ויותר מזה, לעסוק בטרדות ומחשבות הפרנסה, בעניינים גשמיים, שהם הנקראים מים רבים, אלה הם המים הרבים שבאים ושוטפים את הנפש. דווקא מאלה יכולה לבוא לבחינת אהבת "בכל מאודך" שהוא בלי גבול, שהיא מדרגה היותר גבוהה מהיותה קודם ירידתה בגוף, שהייתה רק נהנית מזיו השכינה. הנשמה לפני ירידתה בגוף הייתה נהנית מזיו השכינה, וכשהנשמה בתוך הגוף, היא יכולה להגיע לדרגה גבוהה יותר משהייתה בדרגה הקודמת.

והיינו, על ידי אתכפיא ואתהפכא חשוכא דווקא. יש עניין של אתכפיא חשוכא לנהורא, אתכפיא סטרא אחרא, על ידי כפיית הרע, או בדרגה גבוהה יותר – על ידי היפוך הרע, הטוב שולט ברע, הטוב מנצל את העוצמה שיש בצד האחר, ועל ידי זה מגיע לדרגה גבוהה יותר. שהוא בחינת יתרון האור שמתוך החושך – זהו האור שיוצא, שנוצר דווקא מתוך החשיכה; לפי ששורשם למעלה גבוה ממדרגת נפש האלוקית כנ"ל, רק שנפלו למטה כמו שכתוב: "וימלוך וימות". בעצם השורש של כל הדברים החומריים, הדברים הגשמיים, הוא למעלה מעלה, אלא שהדברים הללו ירדו למטה בשבירת הכלים. מאבקו של האדם במים הרבים הוא שלא לטבוע בהם, לעלות על גבי המים, ואז המים מעלים אותו דרגה אחר דרגה. וככל שהם שוטפים יותר וסוערים יותר הוא עולה למדרגה גבוהה יותר, מעלה אחר מעלה. ובהקשר של אותו עניין שהוזכר של "וימלוך וימות" – של מלכי קדם, על ידי אתכפיא נעשה תחיית המתים – על ידי זה שהוא משנה את המהות של הרע הוא עושה תחיית המתים, משום שאותו

כוח, אותו ניצוץ שהיה קודם טמון, קשור בתוך הרע, כאשר הוא נעשה עכשיו כסא לטוב - מכשיר לגילוי שכינה, יוצא שהמהות שלו קמה לתחייה.

מה היה מותו של ניצוץ? מותו של הניצוץ איננו היעלמות, אלא מותו של הניצוץ הוא חוסר היכולת שלו לתפקד בצורה שהוא צריך לתפקד בה. באותו אופן שאני יכול לומר על מותו של מכשיר לא במשמעות של כליון גמור, וכמו שבעצם מושג המוות אפילו לגבי הגוף – הכל נשאר, חוץ מהנפש. הוא לא חי יותר, נשאר רק הגוף שלו. הניצוץ האלוקי במובן הזה מת, זה העניין של מיתת המלכים, משום שהם אינם מתפקדים, או שהם מתפקדים בצורה כזו שאין שום ערך למה שהם עושים מצד עצמם.

אפשר לתאר זאת בתיאור שיותר קרוב לתיאורים של המציאות, אני לא יודע אם זה תיאור מדויק, אבל הייתי אומר שבעצם מה שקורה לניצוץ האלוקי זה: יש טראומה, ואחריה יש אמנזיה. יש טראומה, שבירת הכלים, והמסקנה שלה היא אמנזיה - שכחה. מה שקורה אחרי הטראומה זה שהניצוץ שוכח מהו, הוא שוכח כל מה שהיה בו, וממשיך לתפקד רק באופן חיצוני. אז הניצוץ הזה ממשיך לעשות איזשהו דבר, ויש לו את כל העוצמה שהייתה בתוכו, הוא רק לא יודע לאן הוא הולך, מה הוא צריך לעשות, ולפעמים הוא עושה דברים שהוא לא צריך לעשות רק מפני שהוא לא יודע מה שהוא עושה. מה שקורה בתהליך הזה של האתכפיה ואתהפכא חשוכא לנהורא, שבעצם אני מזכיר לניצוץ את מהותו, אני משיב לו את האישיות שלו בחזרה, וזה מה שמכונה פה התהליך של תחיית המתים. וכשאני משיב אותו בחזרה הוא בעצמו נמצא במדרגה למעלה מעלה ממה שהיה קודם.

וזהו מאמר חז"ל, זהו הפירוש של מאמר חז"ל **שיפה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא**. כפי שהוא מתאר, התשובה ומעשים טובים של העולם הזה, הם בעצם הניצול של כוחות הנפש הבהמית, של הניצוצות השבורים, של המים הרבים, כדי לעלות למעלה – וזהו דרגה שכל חיי העולם הבא לא יכולים להגיע אליה. מפני שגם אם יהיה בן אדם בעולם הבא בכל אורך ההווה שלו, יש גבול שהוא גבולו של העולם הבא מצד עצמו. וגבולו של העולם הבא, כמו שמתואר בכמה מקומות, זה שהעולם הבא, גן העדן, הוא עולם רציונלי. לעומת זאת העולם שלנו הוא עולם פרדוקסלי. מפני שגן העדן הוא עולם רציונלי, אז כל הדברים יכולים להכיל רק מה שבתוכו. הפרדוקס של המציאות שלנו הוא העניין של **ככל מאודך**, של הבקיעה מתוך הגבולות של ההווה, שזו אינה יכולה להיעשות בתוך המדרגה של העולם הבא, מפני שהוא עולם מסודר, ובתוך הסדר – לגבול יש גבול. רק בעולם שלנו אנחנו יכולים להפוך את הגבול לבלי גבול, אנחנו יכולים לעשות את השינוי הזה בגלל הפרדוקסליות הכללית של מציאותינו בעולם, היא נותנת את האפשרות לעשות את הבקיעה אל האינסוף. וזהו דבר שכל חיי העולם הבא לא יכולים להגיע; חיי העולם הבא יכולים להגיע עד קצה הגבול של העולם, אבל הם לא יכולים להגיע אל מעבר לאינסוף. בעולם שלנו יש נקודות שבהן הוא כאילו משיק לאינסוף, וזהו העניין שדווקא המים הרבים, שהם לכאורה הסכנה והאיום, הם הדבר שמעלה את הדברים למעלה מעלה.

ולזאת נקראו מים רבים הנ"ל, כמו שהוא אמר בהתחלה – לכן קוראים להם **מי נח**, לפי שנעשה על ידם **נייחא דרוחא**, נעשה על ידי זה מנוחת הרוח, זה **מי נח**. אפילו מי המבול הם מהצד השני מי נח, הם מי מנוחה מפני שהם גוררים לשלמות של מעלה, **שנעשה מהם תיבת נח**. עכשיו הוא מסביר, מהי תיבת נח? **שהוא בחינת תיבות התפילה**. המילים של התפילה, תיבות התפילה, זוהי תיבת נח. **וכמו שכתוב, "בוא אתה וכל ביתך אל התיבה"**, והבעש"ט פירש אותו – בוא אתה אל התיבה, שהאופן להתפלל הוא להיכנס אל תוך המילה. וזה כתוב כמה וכמה פעמים בצוואת הריב"ש ובשאר המקומות, שהעניין של

תפילה הוא בוא אל התיבה, תכנס לתוך המילה. וזהו העניין של תיבת נח. במובן הזה יוצא שיש צד אחד שהתפילה יונקת מן הצרות, מן הטרדות, מן הבלבולים. האפשרות להיכנס אל התיבה באה דווקא מפני שיש מבול, אם לא היה מבול אני לא נכנס אל התיבה. אני נכנס אל התיבה דווקא מפני שיש מבול. המבול הזה הוא זה שדוחף אותי להיכנס אל התיבה באופן אחר, ולעלות איתה.

וזהו "ויגבהו המים מאוד", "חמש עשרה אמה מלמעלה גבהו המים". המבול מטביע את כל המציאות, חמש עשרה אמה מעל ראשי ההרים הגבוהים, שהוא בחינת תגבורת נפש הבהמית על בחינת הנפש האלוקית בעסק הפרנסה ובעניינים הגשמיים. בן אדם חי בתוך העולם, הוא טרוד בפרנסה, הוא טרוד בעניינים גשמיים, והנפש הבהמית שאותה הוא כל הזמן מטפח ומטפח בכל אלה, היא הולכת וגוברת ועולה, עד שלבסוף היא מכסה איזה ניצוץ, שכן אדם לא פעם מרגיש גם פיתוי גדול: לו היה לי איזה רגע של מנוחה, שהיה יכול לפנות את העולם לצדדים, אז הוא היה יכול להגיע לדבקות. בזמן שכל המים הרבים הללו באים ושוטפים אותו, ויכוסו ראשי ההרים, לא רואים שום דבר; והאדם כל היום וכל הלילה רק עוסק בדברים הללו, זה מה שהוא קורא לו המים הרבים, המבול.

אך על ידי זה נעשה אחר כך יתרון האור מן החושך. אם בן אדם אחרי הדברים הללו יכול להתפלל, מה שקורה הוא שדווקא מתוך הבלבול הזה, מתוך נקודת המאבק, הוא יכול לבקוע ולהשיג לנקודה שהיא לגמרי באופן אחר. יש סיפור שמספרים על הרבי מקוצק, שפעם הוא אמר למישהו: אני יודע מה התפללת. אתה עמדת בתפילה, ונשאת ונתת איך לעשות את הסידור הטוב ביותר, איך להתפלל. אם היה נותן לך קפיטל בסכום כזה וכזה, היית מקבל אותו, היית יכול להשקיע אותו בשקט באיזה עסק, והעסק היה נותן פירות, ואתה היית יכול לשבת בשקט וללמוד ולהתפלל. זה חשבת בתפילה; אני אומר לך: מי אמר לך שהקדוש ברוך הוא רוצה את התורה שלך והתפילה שלך? אולי הוא רוצה את כאב הראש שלך!, פה הוא אומר את העניין הזה בצורה חריפה יותר; לא רק אולי, אלא בוודאי – כאב הראש, העיסוק הזה, השקיעה הזאת, בתוך הדברים הגשמיים, היא חלק מתהליך שהוא בעצם קיומו של האדם, זהו האופן שבו צפים מלמעלה.

וזהו "ותלך התיבה על פני המים" דווקא. מתי התיבה מתחילה ללכת? כשהיא על פני המים; כשלא היו מים, כשלא היה מבול, התיבה הייתה למטה, והייתה שקועה באדמה. כשבא המבול, התיבה מתחילה להתרומם, התיבה הולכת. "ותרום התיבה" – שעל ידי המים דווקא מתעלות תיבות התפילה ועולה למעלה מעלה. עכשיו הוא אומר דבר כללי מאוד, וזהו טעות הבעלי עסקים, שבדעתם שאין יכולים להתפלל כל כך כמו היושבי אוהלים. בעל העסקים, האיש הטרוד בענייניו, חושב שהוא לא יכול להתפלל; הוא אומר: יש אדם חכם, יושב בישיבה, יש לו פנאי, יש לו ראש פנוי, הוא יושב בתוך הדברים האלה – הוא יכול להתפלל. אני עסוק וטרוד כל הזמן, ואיך אני יכול להתפלל? אני קם בבוקר – אני רץ; אני בא הביתה – אני רץ; וכן הלאה וכן הלאה. מתי אני יכול להתפלל? והוא אומר: כי אדרבה, נהפוך הוא, שהם יכולים להתפלל יותר, כי יתרון האור הוא מתוך החושך דווקא. הוא יכול להתפלל יותר משום שדווקא משום שהמים הרבים מקיפים אותו מכל צד, הוא יכול להתפלל יותר טוב. מה בכל זאת קורה? מה שקורה הוא שהאיש הזה ששקוע בתוך מי המבול, איננו עושה את הנסיון להתפלל. לא שהוא לא יכול להתפלל, אלא שהוא לא מנסה להתפלל; הוא מניח שבשביל להתפלל הוא צריך מנוחת הנפש, שבשביל להתפלל כראוי הוא צריך שתהיה לו שלוה, ומפני שאין לו שלוה הוא לא מתפלל או שהוא מתפלל באופן כזה שהוא לא מתפלל... והאמת היא בדיוק להפך – שהאיש הזה ששקוע בתוך הדבר, כשהוא מתפלל – תפילתו היא באופן אחר, משום שהוא יכול להגיע בתפילה שלו לדרגות גבוהות יותר.

וזהו שנקרא "מי נח" - נייחא דרוחא. מי המבול נקראים מי נח, מי מנוחה, מנוחת הרוח. שהוא בחינת השבת. כמו שכתוב: "כי בו שבת מכל מלאכתו". עכשיו הוא מסביר מהו הצד של השבת שיש בעניין של המי נח, התיבה. שבששת ימי המעשה הוא בחינת התפשטות והמשכת מלכותו יתברך למטה. ששת ימי הבריאה, כמו ששת ימי המעשה, יש להם כיוון בסיסי אחד. הכיוון הבסיסי של ששת ימי המעשה הוא מלמעלה למטה, התמצית של עולם המעשה הוא המעבר מלמעלה למטה. באופן מופשט: היצירה של סדר בתוך עולם כאוטי, בתוך המציאות שלנו, הבנייה של מציאות בתוך העולם הזה. אני יורד מהמדרגה של המופשט אל מדרגת הקונקרטי, אל העולם הזה. זהו ששת ימי המעשה; והוא עניין של ששת ימי הבריאה, של המשכת המלכות בתוך העולם הזה דווקא. בבריאה של הוויות גשמיות, שבריאת העולם היא ההורדה של הפאר האלוקי עד לעניין של הגשמי והגשמי שבגשמי, מן הכלל הגדול של היכל קודש הקודשים עד לפרטי הפרטים. התהליך של הבריאה כולל הכל, הוא כולל גם את בעיות העיכול של החיידקים. זאת אומרת שהקדוש ברוך הוא בבריאת העולם צריך לדאוג גם לזה, שהם יוכלו לאכול את המזון שלהם, למרות שזה אולי לא דבר מרומם; וזה חלק מהעניין – התפשטות המלכות האלוקית למטה מטה.

כמו, ביום הראשון נאמר: "ויאמר אלוקים יהי אור", זו ירידה אחת, אחר כך "יהי רקיע", "תרשא הארץ דשא, עד לכל הברואים: השקצים, הרמשים, כל אלה, שאת כולם הקדוש ברוך הוא בורא ועושה, שהם כולם התגלות אור האלוקי למטה בתוך העולם הזה, שנקראים ימי המעשה. ובשבת הוא בחינת שביתה ממלאכה, ונייחא דרוחא, שהוא עליית העולמות למעלה, כאדם השובת ונח ממלאכתו. כאן מדובר על כך שכל הדברים מקבלים העלאה כלפי מעלה; הנפש של מי שעסק והוריד אותו לעניינים הקטנים, לפרטים הקטנים של עולם המעשה, משתחררת מן עולם המעשה הפרטי ועוסקת בנושאים יותר גבוהים.

וכמו כן הוא בחינת טרדת ועסק הפרנסה בעניינים גשמיים, שכל זה נקרא מים רבים, כשמתהפכים ועולים כך בבחינת אלוקות על ידי התפילה הנ"ל, נקראת הבחינה הזו בחינת נייחא דרוחא, שהוא בחינת שבת. בזמן שאדם מוצא לו בתוך ששת ימי המעשה, בתוך המים הרבים, פינה של תפילה – הפינה הזו היא הפינה של השבת, בה הוא שובת ממלאכה, בה הוא מחזיר את הדברים להוויה הראשונה שלהם.

וכידוע, שכל תפילה מששת ימי המעשה היא הארה מבחינת שבת. כמו שבכל שבוע יש שבת, כך יש בכל יום שבת. והשבת של כל יום ויום היא הזמן של התפילה, והתפקיד שלה הוא כמו בשבת. ימי המעשה ועולם המעשה הם כיוון אחד, עולם המעשה יש לו כיוון אחד, הכיוון מלמעלה למטה, מן הכלל אל הפרט, מן הנשגב אל המגוון, מן המופשט אל הנמוך והקונקרטי – זהו הקו של ימי המעשה, זהו המעשה. השבת היא שינוי הכיוון, וכיוצא בו תפילה היא שינוי של הכיוון הזה, מפני שהמהות של התפילה היא שבתפילה אני משנה ומהפך את הכיוון של כל הדברים. כשם שבעולם המעשה אני הולך מן העולם הרוחני ויורד אל הגשם, כך בתפילה אני הולך מן העולם הגשמי אל העלייה. והוא אמר כאן שיש יחס בין שני הדברים האלה, בין העלייה לירידה. האיש הזה שעושה לעצמו פינה של שבת בתוך ימות החול – בפינה הזו יש לו שבת גדולה.

אך כל זה הוא שבת תתאה. ויש עוד בחינת שבת עילאה, שהוא מה שיהיה לעתיד, שנקרא יום שכולו שבת. השבת שלנו – לא רק השבת שבכל יום, אלא גם השבת שבשבוע – חלק מהבעיה היא שהיא לא יכולה להיות שבת שלמה. זה קשור בזה שאחרי שבת יש יום ראשון, וזה מפריע למנוחה של השבת. לו האדם היה יכול להיות בשבת כמו שכתוב בספרים שצריך להיות, שכשמגיעה שבת צריך

שיהיה בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה – וזה לא קשור באיזה שלב הוא השאיר את העבודה, באיזה שלב הוא השאיר את כל הדברים האחרים – עכשיו הכל גמור, מסוים, הכל מושלם, ועכשיו הוא יכול להתפלל. יש אנשים שיכולים לעשות את זה בשבת, ולהגיע למצב של התנתקות מהטרדה של השבוע, ויש אנשים שיכולים לעשות את זה בתפילה, שכאשר הוא מתפלל הוא לא יושב בתוך המעגל של ימות החול, אלא הוא נמצא במעגל אחר, הוא עכשיו נמצא עם הקדוש ברוך הוא, הכל גמור, הכל מושלם.

העובדה שאחרי השבת בא חול היא עושה את השבת שבת תתאה; רק יום שכולו שבת, שאני יודע שהיום הזה הוא כל כולו שבת, הוא יכול להיות שבת שלמה. יש עניין שנקרא "מנוחה שלמה שאתה רוצה בה" – כמו שנאמר בתפילה – המנוחה השלמה, ויש אנשים שיכולים להתפלל ככה. אדם יכול להתפלל בלי שזה משנה מה יהיה ואיך יהיה, הוא יכול להוציא את עצמו מתוך המסגרת של המציאות, ולעבור מן העולם הזה לעולם הבא, מן העכשיו אל הנצח, ועכשיו הוא נמצא בתוך מציאות לגמרי ממין אחר. יש פינה כזו, שכאילו בן אדם תוחם תחום ואומר: כאן העולם הזה לא נכנס. וזוהי בעיה שעומדת תמיד בניגוד לטבע האדם. והוא אומר שזה העניין של יום שכולו שבת.

וזהו, זה ההמשך שיש בהפטרה: "אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ" (ישעיהו נד, ט). אם מי נח, מי המבול, הם כל כך טובים כמו שהוא תיאר פה, כי מי נח מגביהם את התיבה למעלה – לשם מה צריך הקדוש ברוך הוא להישבע שלא יהיה יותר מבול? כי הנה, אף שהם באו לטהר, אך לא בכל זמן צריך טהרה גדולה כל כך. השאלה שהוא שואל פה היא לגבי היום שכולו שבת. יש הבטחה שמי נח ייפסקו, שהמבול והמים הרבים הם לא נצחיים. שיבוא יום שאנחנו לא נצטרך להיאבק במים הרבים. אחרי שהוא דיבר את כל הדברים הטובים הללו על המים הרבים, מתעוררת השאלה מה החיסרון בזה? הוא אומר שהמים הרבים הללו, חוץ מזה שהם גם לוקחים קורבנות לא מעטים, מעבר לעניין הזה – המים הרבים באים כדי לעשות תנופה יוצאת מן הכלל, כדי לעשות שינוי דרסטי, ולא בכל פעם המציאות זקוקה לשינויים כאלה. למעשה, העולם שלנו מספיק לו מבול אחד למחזור אחד של קיום. הוא לא צריך עוד מבול אחד, הוא לא זקוק לעוד מבול טהרה אחד.

על כך כתוב שם בהמשך "כן נשבעתי מקצוף עליך ומגעור בך", כתוב "אשר נשבעתי מעבור מי נח על הארץ – כן נשבעתי מקצוף עליך ומגעור בך". המבול, הגלות, זה בכלל הגערה והקצף האלוקי. הקדוש ברוך הוא אומר, שיהיה זמן שיעבור גם זה. יש גבול למבול, יש הגדרה לעניין של הזעם. יש הגדרה, גדר, גבול, להסתר הפנים. ויש גדר לעניין הזה של מאבק העולם.

כי הנה, אף שמבואר למעלה שעל ידי בחינת מים רבים הנ"ל נעשה יתרון האור מן החושך, אז מה יכול להיות יותר גבוה מזה? יש אור טבעי, ויש אור כזה שאפשר להוציא מתוך החושך, שהוא לא רק יקר יותר, אלא הוא מסוג גבוה יותר; שהוא בחינת אהבת ככל מאודך כנזכר לעיל. למדרגה הזאת אי אפשר להגיע בלי גוף, למדרגה הזאת אי אפשר להגיע בלי שאדם יהיה שקוע בתוך העולם. יש מדרגה כזו שנובעת מתוך האינטראקציה עם המים הרבים, היא מדרגה שאי אפשר להגיע אליה בלי כל אלה. אני חייב לעבור דרך המים הרבים כדי להגיע למדרגה הזו.

עם כל זאת, יש עוד בחינת "אהבה רבה", הבאה מלמעלה, שהיא למעלה מעלה אף מבחינת אהבה שבאה על ידי מים רבים. יש מדרגה שהיא גבוהה יותר מאשר מדרגת אהבת כל מאודך, והיא המדרגה שהיא באה כל כולה מלמעלה, אהבה רבה, שבאה מלמעלה. והוא מה שכתוב, "וימינו תחבקני". בכמה מקומות בהם מדובר על אהבה, מובא שכמעט בכל הדרגות שלה, אהבה היא בעצמה צימאון. אהבה

היא תשוקה, שכשלעצמה אין לה סיפוק. וככל שהאהבה גדולה יותר, היא יוצרת צימאון גדול יותר. אז אף על פי שבכוח האהבה הזו להביא לדרגות גבוהות מאוד ולהעלות מעלה מעלה, היא ביסודה אהבה של חסר, מה שהוא מכנה - אהבה כאש, שהיא כל הזמן מנסה לטפס למעלה ולהיעלם. זו אהבה שנובעת מן המציאות ושואפת לעלות למעלה, היא אהבה של הגעגועים הגדולים. והדרגה הזו, הבחינה של בכל מאודך, היא דרגת השיא של אהבת האדם, משום שבה יש הרגשה שהוא עומד בנקודה של כלות הנפש, הנקודה של המאוד ואחד, הוא עומד בנקודה הזו שבה מציאות האדם מתקשרת אל האחד האלוהי.

ויש אהבה אחרת שנקראת אהבה רבה, והיא נקראת גם אהבה בתענוגים, שהיא אהבה שלא זקוקה לשום דבר, מפני שהיא יוצרת את הסיפוק של עצמה - היא השכר של עצמה. היא איננה נזקקת לשום דבר, והיא איננה שואפת לשום דבר. החלק הזה כמו שהוא מסביר פה בשורשו מגיע עד ליסודות ההווה, אבל יש כאן צד מסוים שנכון לגבי כל אהבה. אף על פי שאהבה היא לכאורה הרגש מן האני החוצה, אהבה במהותה היא היחס ביני ובין האחר, זה העניין של האהבה ושל מידת החסד וכיוצא בזה. אף על פי כן, כמעט בכל אהבה שאנחנו מכירים, חלק ממנה הוא אגואיסטי. לא פעם הבעיה הגדולה היא את מי בעצם אני אוהב? אני אוהב את האחר או אני אוהב את עצמי? ייתכן שהאהבה של האחר היא בעצם דרך כדי לחזור אל האני שלי, וכדי לגדל אותו ולטפח אותו אני זקוק לאחר. זה נכון כמעט לגבי כל סוג של אהבה, משום שאהבה היא תשוקת הנפש והרצון, בכל אופן שהיא תהיה היא עדיין עומדת על האני. כשאני אומר "ואהבת", או כשאני אומר "אני אוהב", עדיין יש מי שאוהב.

אהבה רבה היא אהבה שבה המרכז הוא לא הסובייקט אלא האובייקט. האהבה הזו מנותקת מן האני, והיא קשורה במציאות של האובייקט, של הנאהב. והאהבה הזו ממילא לא דורשת סיפור, מפני שהיא לא קשורה אל האני; אני מאושר מזה שנאהב קיים במציאות ואני לא זקוק לשום דבר. אינני זקוק לא שהנאהב יראה אותי, ולא שהנאהב יגיב, ולא שהנאהב יעשה איזשהו דבר, אלא זה שהוא נמצא זה מספיק. זהו סוג של אהבה שבשלמות הוא מתנה של מעלה, משום שכאשר אנחנו יוצרים רגש, אז הרגש תמיד מעורב באני. והאני הזה קיים גם אצל מלאכי מרום. גם כשהמלאך מיכאל אוהב את ה' הוא עדיין מלאך מיכאל. לעומת זאת, אהבה רבה היא שנותנים לאדם את מתנת אהבה. האדם מקבל את מתנת אהבה שהיא המתנה לאהוב, בלי להיות אני. וזוהי מדרגה גבוהה יותר אפילו מדרגת "בכל מאודך", וזוהי מדרגה שיכולה לבוא בשלמות רק כמתנה של מעלה.

ובחינת אהבה זו יתגלה לעתיד, וכמו שכתוב: "כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה, וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט" (ישעיהו שם, י). שהחסד הזה הוא בחינת חסד עליון ואהבה רבה הבאה מלמעלה, להיות "וימינו תחבקני", זוהי מדרגה שגבוהה יותר מאשר בחינת "בכל מאודך", המדרגה הזו היא מדרגה של השלמות הגמורה. זו כאילו תשובה לשאלה - מדוע יש שלב אחרי העולם הזה בעולם הבא? משום שהעולם הבא גן עדן כולל בתוכו את המתנה הזו, שהיא מתנה של מעלה, שהיא המתנה של אהבה רבה. והמתנה הזו היא דרגה גבוהה יותר גם מבחינת "בכל מאודך".

(וזהו שכתוב לגבי המשיח, "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאוד" (ישעיהו נב, יג) מה זאת אומרת וגבה מאוד? המשיח שהוא בבחינת עולם הבא, בחינת הגמול העתיד, הוא בבחינה שבחינת "בכל מאודך", יהיה מבחינה גבוהה יותר. המאוד של העולם הזה מגיע בעולם אחר לדרגה לגמרי אחרת. אנחנו אומרים שיש דרגת מציאות אחת שהיא דרגת העולם שלנו, ובתוך דרגת העולם שלנו, המעלה הגבוהה ביותר שאפשר להגיע אליה היא "בכל מאודך", שהיא הנקודה שבה האדם מגיע לאין סוף. ורק לעתיד לבוא, לעת קץ, שזהו חלק מהגמול - תבוא אהבה רבה. אפשר להגיד שההבדל הוא, שבתוך

העולם שלנו בדרגה הגבוהה ביותר אנחנו יכולים להיות רק משיקים לאין סוף, אנחנו יכולים לנגוע בו אבל איננו יכולים לעבור לצד השני ועדיין להיות קיימים, זו בעצם בעיית הקיום שלנו. האדם יכול להיות או בסוף או באין סוף. אבל יש בתוך האדם את הנקודה הזו (שהיא פתרון של כל כך הרבה בעיות במתמטיקה) שהוא שואף לאין סוף - זה אהבת "בכל מאודך". לעומת זאת, עניינו של העולם הבא הוא מתנת האין סוף. זאת אומרת, היכולת להיות מאוחד ומזוהה עם האין סוף בפועל, שהיא מדרגה גבוהה יותר. אבל בתוך העולם שלנו, בתוך מציאות ההווה שלנו, אנחנו יכולים להגיע לדרגות שונות של קרבה ושל אהבת ה'; הגבוהה שבכולן היא התשוקה שמגיעה עד קצה הגבול שבה האדם המוגבל הופך לבלתי מוגבל.

הנקודה הזו יכולה להיות ויכולה לנבוע רק מתוך המים הרבים. והוא אמר שזה יותר מאשר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", אלא שהמים הרבים יכולים להגביה את האהבה יותר ממה שהיתה קודם לכן, לפני שהיא נפלה לתוך המים, וזה מה שהוא קורא לו התיבה שמתנשאה על מי המבול - שכל שיש יותר מים במבול התיבה נעשית גבוהה יותר. תיבת המפלס הזו, הכניסה אל תוך התיבה, זוהי הכניסה של הנפש, של אחינו הטרודים והמיוגעים כל כך, שיכולים להיכנס אל תוך העולם של התפילה ושם הם יכולים להגיע אל האין סוף.